

Socializacija v kanadskem kazenskem okolju

Joseph G. Troyer & Dean. E. Frease, Oddelek za sociologijo, Univerza Calgary, Calgary, Alberta, Kanada.

Ugotovitev problema

Splošni problem, ki ga bo obravnavala ta razprava, je učinek zavora na stališča zapornikov. Posebej se ukvarja s konformnostjo zapornikov v nekem kanadskem zaporu. Prejšnje raziskave Stantonja Wheelerja so razvile kazalnik skladnosti s pričakovanji osebja, da bi preizkusile Clemmerjevo (1958) teorijo zaporništv (v originalu je za ta pojav uporabljen izraz »prisonization« — opomba uredništva) kjer je nakazano, da stališča zapornikov, ki so izpostavljeni subkulturi zavora, postajajo čedalje bolj antisocialna. Pričujoča študija je delen odmev Wheelerjevega dela.

Ko je Wheeler delal svojo študijo je ugotovil, da so zaporniki v zgodnji fazi prestajanja kazni prosocialni (njegov izraz), toda v srednji fazi pride do premika na antisocialno stališče. V končni fazi prestajanja kazni je zapornikovo stališče znova postalo prosocialno. Glavna trditev te razprave bo potrdila Wheelerjeve ugotovitve.

Leta 1930 je Clemmer skušal nastajanje hudo delništva razložiti z močnim vplivanjem primarnih skupin na posameznika. Zaradi dotedanje nesposobnosti kazenske ureditve, da bi preprečila povratništvo, je to področje povzročalo stalno družbeno zaskrbljenost. V taki ali drugačni obliki se je razvila misel, da takrat, ko zapornik stopi med druge zapornike, postane del neke kulture, ki ji ne more ubežati. Zapornike so imeli za homogeno maso in ne skupino različnih osebnosti. Clemmer je ta učinek zaporne kulture omenjal kot »zaporništv« in postavil hipotezo, da ob podaljšanju bivanja v zaporu narašča tudi zaporništv.

Zdi se, da je dosti dosedanjšega kriminološkega raziskovanja temeljilo na pojmovanju zavora kot »šole kriminala«. Wheeler pa je nakazal drugo mogoče stališče; ta poudarja naravo subkulture in tako rešuje vprašanje. Imel je občutek, da zaporniki, ki pridejo v zapor neposredno iz stika z večjo družbo, navadno pokažejo več — kakor jih je imenoval — »prosocialnih atributov«, ki odsevajo vpliv te kulture. Ko teče čas v zaporu, se začno kazati znamenja zaporništv, s tem da iz prosocialne nastane antisocialna usmerjenost. Še kasneje začno zaporniki predvidevati vrnitev v družbo in anticipatorna reakcija povzroči znova prosocialno usmerjenost. Wheeler je iz razčlenbe podatkov odkril tako imenovani »ciklični razvoj« prosocialnih in antisocialnih stališč med zaporniki. Ta ugotovljeni vzorec U reakcije

je pokazal, da je proces zapletenejši, kot ga je v svoji teoriji zaporništv razvil Clemmer.

Schrag je v zaporniškem žargonu (1961:347) ugotovil vrsto oblik, ki sestavljajo tipologijo, za katero je menil, da se ukvarja predvsem »z družbenimi razmerji med zaporniki, s stiki z osebjem in s stališčem do zunanjega sveta«. Ugotovil je vrsto etiket, ki so splošno sprejete; tudi kanadski penologi bodo brez težav prepoznali tipe, čeprav se v kanadskih zaporih včasih uporabljajo drugi izrazi.

Schrag, je razvil tudi vrsto vrednostno nevtralnejših izrazov, ki se nanašajo na gornje družbene tipe in v katere je razvrstil prosocialne, antisocialne, psevdosocialne in asocialne zapornike. Wheeler je pričakoval, da bodo zaporniki pokazali »razločevalne lastnosti v vzorcih stikov in udeležbe znotraj zaporne skupnosti«, ki bodo temeljile na njihovem družbenem tipu.

Po Wheelerjevem delu iz leta 1958 so tudi drugi raziskovalci poročali o ugotovitvah, ki temeljijo na Clemmerjevih in Wheelerjevih vzorcih. Tako sta Atchley in McCabe (1968:783)

... ugotovila, da je med ustanovami za prestopnike vzorec zaporništv v zvezi s tipom usmerjenosti ustanove. Ugotovila sta, da Clemmerjev vzorec ustreza le v ustanovah, ki so usmerjene v pokorščino in konformnost. Wheelerjev model U je zelo rahlo ustrezal ustanovam, ki poudarjajo zdravljenje. Niti Wheelerjev niti Clemmerjev vzorec pa nista ustrezala v ustanovah, ki poudarjajo prevzgojo in razvoj.

Atchley in McCabe sta Wheelerjevo študijo ponovila v nekem zveznem zaporu na ameriškem jugozahodu. Ugotovila sta, da ne moreta najti čisto nobene podobnosti med svojimi ugotovitvami in med Wheelerjevimi, ter nakazala potrebo po primerjalnih študijah ustanov. Sklepala sta (1968:780)

... razmerja med interakcijo, konformnostjo, fazo prestajanja kazni in med časom, ki je preživet v ustanovi, so dosti zapletenejša, kot sta predvidevala Clemmer ali Wheeler.

USTANOVA

Ustanova, kjer je bila opravljena pričujoča raziskava, je nekaj kilometrov južno od Drumhellerja, Alberta, Kanada. To je srednje zavarovana ustanova brez trdnih zidov ali stolpov, toda obdana z žično ograjo in pregledom pri vhodu. Ima zmogljivost za 432 zapornikov.

Novi morajo najprej skozi sprejemno enoto; tam jih pregleda klasifikacijska ekipa in jim

določi prihodnje obravnavanje in učenje. Po tem preiskovanju pridejo v samo ustanovo in določijo jim učenje ali delo. Zapornike, ki so sprejeti za poklicno pripravljane, pa imajo pomanjkljivo izobrazbo, pošljejo v šolo.

Definicija izrazov

Uporabljali bomo v bistvu iste izraze, kot jih je Wheeler (1958:9):

Socializacija: potek človeškega razvoja; sestavlja ga sosedje preteklih izkušenj, ki so jim bile osebe izpostavljene. Različni vzorci socializacije odsevajo v različnih življenjskih izkušnjah. Določene izkušnje smo izbrali za raziskavo v pričujoči študiji. Kar zadeva zapornike, so **poudarjeni različni tipi kriminalne preteklosti**.

Ker socializacija pomeni potek in gibanje v času, je dodatno k različnim izkušnjam kazalnik socializacije tudi trajanje izpostavljenosti določenim vrstam izkušenj. Pri zapornikih je kazalnik različnih socializacijskih vzorcev tudi **dolžina časa, preživetega** v popravni skupnosti, ki jo raziskujemo (podčrtano v izvirniku).

Vloga: Wheeler (1958:8) je uporabil izraz **pričakovanje** vloge v svoji študiji za »normativne sodbe oseb o ljudeh v določenem položaju in ne toliko predvidevajoče sodbe«. Izraz **pojmovanje vloge** pa je definiral kot »oceno meril vrednotenja, ki jih drugi uporabljajo za tistega, ki zaseda določen položaj.« Hotel je najti podlago, da bi razčlenjeval pričakovanja in pojmovanje vloge »bolj v organizacijskem kot v socialno psihološkem kontekstu.« (Dodatno podčrtano.)

Zbiranje podatkov

Potem ko je proučil več metod zbiranja podatkov, vštivši tehniko opazovanja in pogovora, je (1958:12 & 18) prišel do sklepa, da bo njegovim potrebam najbolj ustrezala anketna metoda. Pričujoča študija je, kolikor je bilo mogoče, uporabljala iste tehnike in pripomočke kot Wheeler. Za njegove namene so morali postopki zbiranja podatkov ustrezati določenim zahtevam:

Prvič, metoda je morala dajati odgovore, ki bi pomenili pričakovanja vloge, pojmovanja vloge in tudi, kako zaporniki dojemajo same sebe. Drugič, metoda je morala omogočati primerjavo med pričakovanji in pojmovanji zapornikov ter osebja ustanove. Tretjič pa se je metoda morala dati uporabiti v skupinskem okolju v kratkem času.

Kasneje je zapisal:

Če dovolj dobro poznamo vzorce ponavljajoče se interakcije osebe v določenem položaju in njihovo razmerje do tistih, ki določajo vlogo, bi morali znati razviti pomenljive položaje, poleg tega pa tudi izrabiti prednosti metode, ki zahteva le malo jezikovne spretnosti s strani anketirancev. Dodatno nam ta metoda omogoča, da sprejemamo pričakovanja vloge, ne da bi zahtevala razčlenbo vsebine odprtih vprašanj.

Zato uporabljamo hipotetične položaje, da bi v tej študiji ocenili pričakovanja vloge. Položaji so oblikovani po dogodkih, ki so se zgodili v kazenskih ustanovah in ki se ponavljajo dovolj pogosto, da anketiranci lahko oblikujejo realistične odgovore. V nekaterih primerih preiskujemo položaj zapornika in odkriti hočemo pričakovanja vloge pri zapornikih in osebju, kakršna uporabljajo za zapornika v hipotetičnem položaju. V drugih položajih se sprašujemo po pričakovanjih vloge pri osebju in zapornikih.

Wheeler (1958:51) je izjavil, da je posebno ustanovo, ki jo je uporabil v svojem vprašalniku, postavil iz »preteklih raziskav in teorije na področju korekcije«. Vzorec za tip »zgodbic« je našel v delu Stoufferja in Tobyja (1951:481-96) »Role Conflict and Personality« (»Nasprotje vlog in osebnost«).

Wheeler je v vprašalniku predstavil hipotetična dejanja, ki jih v različnih položajih storijo zaporniki. Anketirance so vprašali, kakšni so njihovi osebni občutki ob dejanju zapornikov. Rekli so jim tudi, naj ocenijo število drugih zapornikov, ki bi zavzeli določeno stališče. Kot zglede daje:

Zapornik Owens je določen v delovno ekipo. Nekateri drugi zaporniki ga kritizirajo, ker dela več kot drugi v ekipi. Dela, kolikor največ more.

Kakšen je vaš osebni občutek ob Owensovem dejanju?

- Zelo odobravam Owensovo dejanje
- Odobravam Owensovo dejanje
- Ne odobravam Owensovega dejanja
- Sploh ne odobravam Owensovega dejanja

Za koliko **drugih** zapornikov, mislite, da bi odobravalo Owensovo dejanje?

- Skoraj vsi bi ga odobraval
- Več kot polovica bi ga odobraval
- Približno polovica bi ga odobraval
- Manj kot polovica bi ga odobraval
- Skoraj nihče ga ne bi odobraval

Wheeler kasneje (1958:19) opisuje še pet nadaljnjih dogodkov, ki se nanašajo neposredno na

člane osebja, kot so psiholog, vzgojitelj, klasifikacijski odbor. Naslednji primer je oblikovan, da odkrije pričakovanja vloge nasproti zapornikom:

Zapornika Brown in Henry načrtujeta pobeg. Smithu zagrozita, da ga bosta pretepla, če zanju ne ukrade odpirača iz orodjarne, kjer dela. Ve, da mislita resno. Medtem ko skuša vtihotapiti odpirač v stavbo, ga dobi paznik in obtožijo ga, da je načrtoval pobeg. Če ne bo opisal celotnega položaja, bo morda izgubil leto dni. Temu se lahko izogne, če obtoži Browna in Henryja.

Odgovori na gornjo zgodbo dajejo dve možnosti:

Kaj naj Smith stori?

— Razbremeni naj sebe, tako da pove za Brownov in Henryjev pobeg.

— Molči naj in sprejme kazen.

IZPELJAVA ANKETE

V glavni sobi ustanove je bil popoln seznam zapornikov, vsak dan so ga preverjali. Ta seznam so uporabili za izbiro naključnega vzorca. Takrat je bilo 364 zapornikov; izmed teh smo izbrali vzorec 225, kar približno ustreza Wheelerjevemu N. Ob večkratnih obiskih v ustanovi so zapornike, katerih imena so bila izbrana, zbrali v raznih sobah in raziskovalec jim je razdelil vprašalnike. Poudarjena je bila prostovoljnost sodelovanja pri raziskavi.

Dobili smo 170 uporabnih vprašalnikov, kar pomeni približno 76 %.

ODVISNA SPREMENLJIVKA

Odvisna spremenljivka je kazalnik zaporniške skladnosti s pričakovanji osebja, ki ga v nadaljnjem preprosto imenujemo konformnost. Wheeler je razvil hipotezo, da čas, ki ga je še treba prestat v ustanovi, bolj vpliva na zapornišvo kot celota časa, ki ga je zapornik že preživel v ustanovi. Da bi preizkusil to hipotezo, je razvil vrsto meril in jih imenoval kazalnik ujemanja s pričakovanji osebja.

Najprej je izoblikoval vrsto izmišljenih položajev, ki so bili že opisani. Nato je te položaje razdelil izbranemu vzorcu pazniškega in obravnavajočega osebja ter zapornikom. Odgovore osebja je uporabil, da je ugotovil prosojalne odgovore. Wheeler (1958:59) je opisal merila za izbiro točk, ki jih je uporabil v kazalniku:

Izmišljeni položaji morajo ustrezati dvema meriloma, da jih lahko uporabimo kot kazalnik

ujemanja zapornikov s pričakovanji osebja. Prvič mora biti visoka stopnja ujemanja med pazniškimi in obravnavajočimi osebjem, kar zadeva zapornikovo vedenje. Drugič pa morajo zaporniki pokazati različice v svojih stališčih do vedenja zapornika v izmišljenem položaju. Hočemo točke, ki odsevajo soglasje v odgovorih osebja, toda različnost v odgovorih zapornikov.

Člani osebja in zaporniki so odgovarjali na sedem hipotetičnih položajev, ki so zadevali vedenja zapornikov. Pet izmed teh položajev ustreza obema gornjima meriloma. V enem (napad z nožem) je nekaj različnosti v odgovorih zapornikov, toda le malo ujemanja med člani osebja. V drugem (terapija) je visoka stopnja ujemanja med osebjem, toda skoraj nobene različice v odgovorih zapornikov.

Odgovori na drugih pet položajev dajejo dovolj soglasja med osebjem (vsaj 75 %) in različic med zaporniki (vsaj 10 %), da se lahko uporabijo kot točke pri kazalniku konformnosti s pričakovanji osebja.

Na podlagi odgovorov je Wheeler zapornike razvrstil v tri skupine:

MOČNO UJEMANJE: zaporniki, katerih odgovori so se z odgovori osebja skladali v vsaj štirih izmed petih položajev;

SREDNJE UJEMANJE: zaporniki, ki so se skladali v dveh ali treh položajih;

ŠIBKO UJEMANJE: zaporniki, ki so se skladali v enem ali nobenem položaju.

Za naše namene je VISOKI dobil vrednost 3, SREDNJI 2 in NIZKI 1.

Uporabljena so bila Wheelerjeva merila za ujemanje, to je skladanje vsaj 75 % pazniškega in obravnavajočega osebja, in ugotovljeno je bilo, da je bila v Drumhellerjevih podatkih v vseh (šestih) položajih doseženo ujemanje prek 80 %. Izpolnjena je bila tudi zahteva po vsaj 10 % neujemanja med zaporniki. Wheelerjevim petim položajem je bilo dodano »Barkerjevo« vprašanje. Izvirnih pet Wheelerjevih položajev je v preglednici 1 zaznamovanih s *.

Odgovori na vsako izmed šestih točk so bili razdeljeni v dve skupini: SE STRINJA in SE NE STRINJA. Za preglednico smo uporabili tri skupine:

MOČNO UJEMANJE = 5 in 6 točk SE STRINJA

SREDNJE UJEMANJE = 2, 3, 4 točke SE STRINJA

ŠIBKO UJEMANJE = 0 ali 1 točka SE STRINJA

Preglednica 1: Odgovori na izmišljene položaje. Odstotek pritrdjevanja

Pričakovanja vloge pri zapornikih	Zaporniki	Pazniško osebje	Pritrjujoče osebje
	(N = 170)	(N = 62)	(N = 42)
*1. Owens (delo, všeč mu je trdo delo)	70,0 (91)***	98,4 (98)	100,0 (100)
*2. Sykes (kršenje pravil, zagovarja uradnika)	39,4 (47)	88,7 (85)	90,5 (100)
*3. Long (denar, skriva denar)	76,5 (61)	6,4 (4)	7,2 (0)
*4. Martin (klasifikacija, sprejme lažje delo)	38,3 (31)	8,1 (6)	4,8 (0)
Pričakovanja vloge pri osebju			
*5. Smith (pobeg, razbremeni naj sebe)	24,1 (30)	87,1 (82)	81,0 (78)
**6. Barker (krivo naj priča)	67,6	12,9 NR	4,8 NR

* Točka, ki jo uporabljata Wheeler in pričujoča študija.

** Točka, uporabljena za oblikovanje kazalnika pričakovane vloge pri osebju v tej študiji in ne pri Wheelerju.

*** Številke v oklepaju so Wheelerjevi podatki.

NEODVISNE SPREMENLJIVKE

Poročamo o treh neodvisnih spremenljivkah:

1. Čas prestajanja

Ta spremenljivka meri **celoten** čas prestajanja sedanje kazni do datuma, ko je bila izpeljana anketa, bodisi v tej ustanovi ali v drugih. Ohranili smo Wheelerjeve skupine prestajanja: manj kot šest mesecev, šest mesecev do dve leti in prek dveh let.

2. Stopnje prestajanja

Wheeler (1958:181) je stopnjo prestajanja meril kot nekaj različnega od časa prestajanja, »da bi razvil kazalnik, ki odseva različne časovne stopnje, skozi katere gredo zaporniki v času svoje zaporne kazni.«

Najbolje se nam zdi, da tu vstavimo Wheelerjevo (1958:182) definicijo njegovega faznega kazalnika, ker je del naše razčlenbe. Ko govori o zaporniku, pravi:

Zgodnja stopnja obsega obdobje od njegovega prihoda v ustanovo, prek procesa diagnoze in orientacije, do katerega pride, ko je v sprejemni enoti, in prek njegovega vstopa v bloke s celicami ali v prebivalne enote ustanove, ter obdobje, ko se določa trajanje njegove kazni.

Vse te točke so del splošnega vpeljevalnega procesa, skozi katerega gredo novi zaporniki. Ko

preteče prvih šest mesecev v ustanovi, je zapornik spoznal velik del programa ustanove in približno ve, kako dolgo bo v njej.

Pozna stopnja popravne poti obsega obdobje, ko se delajo načrti za odpust, ko se bolj aktivno kot prej iščejo službe in krepijo ali obnavljajo stiki s sorodniki ali drugimi osebami, ki bi mogle biti poroki...

Srednja faza obsega dolge mesece, ko se je novost že obrabila, ni pa še videti konca. Zapornik je v glavnem toku zapornikov in se mora prilagoditi dejstvu, da bo moral še nekaj časa ostati tu. Za naše namene bomo to srednjo stopnjo določili tako, da bo obsegalo obdobje po prestanih prvih šestih mesecih in do nastopa zadnjih šestih mesecev (podčrtano v izvirniku).

Zaporniki v:

a) **ZGODNJI STOPNJI** so tisti, ki so v poboljševalni skupnosti prestali **manj kot šest mesecev**;

b) **SREDNJI STOPNJI** so tisti, ki so prestali **več kot šest mesecev kazni in jim je ostalo še več kot šest mesecev**;

c) **POZNI STOPNJI** so tisti, ki morajo prestati **še manj kot šest mesecev kazni**.

3. Prejšnje polnoletniške zaporne kazni

Uporabili smo tri vrste: nobenih prejšnjih zapornih kazni, ena do dve zaporni kazni in tri ali

več kazni. Postavljeno je bilo naslednje vprašanje:

Ali ste bili pred obsodbo, po kateri zdaj prestajate kazen, že kdaj obsojeni na kazen v vzgojnem ali poboljševalnem domu?

Predvideni so bili tile odgovori:

- Da, trikrat ali večkrat.
- Da, enkrat ali dvakrat.
- Ne.

PREIZKUSI HIPOTEZ GLEDE KONFORMNOSTI Z NORMAMI OSEBJA

1. Dolžina časa prestajanja kazni in ujemanje s pričakovanji osebja v treh študijah o zaporništvu

V skladu s teorijo o zaporništvu bi pričakovali, da med zaporniki prevladuje norma nekonformnosti s pričakovanji. Izpostavljenost tej normi naj bi sčasoma zmanjšala konformnost, tj., čim dlje bi bil zapornik v zavodu, tem manj bi se skladal s pričakovanji osebja. Toda iz preglednice 2 lahko vidimo, da iz treh študij ni razviden nikakršen trajen vzorec glede ujemanja v času.

Wheeler trdi, da njegovi izidi potrjujejo Clemmerjevo hipotezo o zaporništvu. Kot je prikazano

Preglednica 2: Dolžina časa prestajanja kazni in ujemanje s pričakovanji osebja v treh študijah o zaporništvu (Številke v odstotkih)

Odstotek ujemanja	Wheeler		
	manj kot 6 mes.	6 mes. do 2 leti	2 leti ali več
(3) visok	47	32	16
(2) srednji	44	54	61
(1) nizek	09	14	24
	100	100	100
N =	77	99	38
	N = 214		
\bar{X} =	2.38	2.18	1.92

X^2 (4 df) = 12,69 p < .01
 Y = -.35
 C = 0,243

Atchley-McCabe			
(3) visok	34	35	32
(2) srednji	41	52	50
(1) nizek	26	13	18
	100	100	100
N =	110	174	119
	N = 403		
\bar{X} =	2.08	2.22	2.14

X^2 (4 df) = 7.58 p > .10
 Y = -.01 p > .10
 C = 0.134

Pričujoča študija			
(3) visok	15	41	23
(2) srednji	58	33	42
(1) nizek	26	26	35
	100	100	100
N =	53	91	26
	N = 170		
\bar{X} =	1.89	2.15	

X^2 (4 df) = 13.48 p < .01
 Y = -.08 p > .10
 C = 0.281

v preglednici 2, je bilo 47 % tistih, ki so prestali manj kot šest mesecev (N = 77), visokih konformistov v prvih šestih mesecih; pri obdobju od prestanih šest mesecev do dveh let se je močno ujemanje znižalo na 32 %, in po dveh letih na 16 %.

Atchley in McCabe (1968:777) sta izjavila, da sta uporabljala »popolnoma« iste metode kot Wheeler, toda našla ništa nobene pomembne razlike v konformnosti v času. Sklepala sta, da prvih šest mesecev ni pomembnih pri nastajanju zaporništvu, ter izjavila, da njune ugotovitve nasprotujejo Wheelerjevimi in zato ne potrjujejo

Clemmerjevih opazovanj »o vplivu časa na razvoj zaporništv.«

Naši podatki kažejo nizek odstotek visokih konformistov, 15% v prvih šestih mesecih, naraščanje na 41% v obdobju od šestih mesecev do dveh let, in padec na 23% pri tistih, ki prestopajo kazen že več kot dve leti.

2. Stopnja bivanja v ustanovi in ujemanje s pričakovanji osebja v treh študijah o zaporništvu

Že poprej smo govorili o Wheelerjevi (1961: 150) delitvi zapornikov glede na stopnjo bivanja v ustanovi; uporabil je tri vrste:

a) tisti, ki so v poboljševalni ustanovi preživeli manj kot šest mesecev in so zato v **zgodnji stopnji** prestajanja kazni;

b) tisti, ki jim je ostalo še manj kot šest mesecev — zaporniki v **pozni stopnji**; in

c) tisti, ki so prestali več kot šest mesecev, pa imajo pred seboj še več kot šest mesecev — zaporniki v **srednji stopnji**.

Wheeler je izjavil, da nam ta razdelitev »omogoča raziskati spremembe v reakcijah, do katerih lahko pride, ko se zaporniki pripravljajo na vrnitev v širšo skupnost.« Ugotovil je dve tendenci: prvič, nenehno naraščanje nizko konform-

Preglednica 3: Stopnja bivanja v ustanovi in ujemanju s pričakovanji osebja v treh študijah o zaporništvu

Odstotek ujemanja	Wheeler		
	zgodnja stopnja	srednja stopnja	pozna stopnja
(3) visok	47	21	43
(2) srednji	44	65	33
(1) nizek	9	14	25
	100	100	100
N =	77	94	40
			N = 211
\bar{X} =	2.38	2.07	2.18

$$X^2 (4 \text{ df}) = 20.48 \text{ p} < .001$$

$$Y = .21$$

$$C = 0.311$$

Atchley-McCabe			
(3) visok	34	35	36
(2) srednji	43	50	46
(1) nizek	24	15	17
	100	100	100
N =	89	248	69
			N = 426
\bar{X} =	2.10	2.20	2.19

$$X^2 (4 \text{ df}) = 3.71 > .10$$

$$Y = -.06$$

$$C = .089$$

Pričujoča študija			
(3) visok	14	31	53
(2) srednji	61	41	18
(1) nizek	25	28	29
	100	100	100
N =	51	85	34
			N = 170
\bar{X} =	1.89	2.03	2.24

$$X^2 (4 \text{ df}) = 19.63 \text{ p} < .001$$

$$Y = -.022$$

$$C = 0.339$$

nih odgovorov (gl. preglednico 3) — 9%, 14% od 25% od zgodnje do pozne stopnje; in drugih. U-jevsko oblikovana krivulja visoko konformnih odgovorov — 47%, 21%, 43%. Domneva dva procesa: prvi je v tem, da med nizkimi ujemalnimi narašča nasprotovanje do norm osebja, če zapore razdelimo po dolžini prestajanja kazni ali po stopnji bivanja v ustanovi. To vsaj delno potrjuje Clemmerjevo teorijo o zaporništvu. Drugi proces pa je različna navezanost na vrednote širše družbe. Njegovo stališče je:

U-jevsko oblikovana porazdelitev visoko konformnih odgovorov nakazuje, da so zaporniki, ki so bili pred kratkim v širši skupnosti, in zaporniki, ki se bodo kmalu vrnili v to skupnost,

pogosteje naravnani v konvencionalne vrednote. Zaporniki se najmanj ujemaajo s konvencionalnimi merili med srednjo stopnjo svojega bivanja v ustanovi. Videti je, da ti zaporniki odvržejo zaporniško kulturo, preden zapustijo zapor, tako da je ob času odpusta skoraj prav toliko konformnih zapornikov kot pri vstopu v ustanovo.

Atchley in McCabe nista ugotovila statistično pomembnega razmerja med konformnostjo in stopnjo bivanja v ustanovi. Naša študija kaže podobnost z Wheelerjevo študijo v nenehnem naraščanju odstotka šibkega ujemanja od zgodnje prek srednje in pozne stopnje. Po drugi strani pa se številke močne ujemanosti dvigajo skozi vse tri stopnje — 14 %, 31 % in 53 %. Toda v Wheelerjevi študiji delež »visokih« konformistov v srednji stopnji pade.

Atchley in McCabe (1968:776) sta nakazala, da je zelo mogoče, da se vzorec zaporništvu spremeni med ustanovami kot funkcija razlike med raziskanimi skupinami. Gotovo je jasna razlika med Državnim zaporom in Drumhellerjem ter med Zveznim zaporom in ustanovo Drumheller. Atchley in McCabov (1968:776) opis Zveznega zapora z njegovimi ... stražnimi stolpi, ograjami iz bodeče žice, strogim nadzorstvom nad prometom v ustanovo in iz nje, nenehnimi pregledi zapornikov in varnosti ter z izredno natančnim nadzorovanjem vseh delovnih nadrobnosti znotraj in zunaj ograje ... pojasnjuje to razliko.

3. Ujemanje s pričakovanji osebja pri prestopnikih, ki se ločijo glede prejšnjih polnoletniških zapornih kazni

Clemmer (1958:301) je domneval, da bo do največje stopnje zaporništvu prišlo v nekaterih okoliščinah; prva je bila: »večletna kazen, torej dolga izpostavljenost univerzalnemu dejavniku zaporništvu.« Po Clemmerjevi teoriji bi se torej zaporniki, ki so bili največkrat kaznovani, najmanj ujemali s pričakovanji osebja, medtem ko bi bil pri tistih brez prejšnjih kazni odstotek ujemanja najvišji.

Ko je Wheeler (1958:162) govoril o »prejšnjih zapornih kaznih, da bi pokazal intenzivnost stika«, je ugotovil:

Izidi kažejo izredno majhno negativno odvisnost med prejšnjimi zapornimi kaznimi in konformnostjo s pričakovanji osebja. Ta odvisnost je izredno nizka.

Nakazal je, da je majhna odvisnost precej posledica dejstva, da se zaporniki različno prilagodijo življenju v zaporniški skupnosti. Trdil je tudi, da različni družbeni tipi znotraj poboljš-

valne skupnosti, npr. alkoholiki, lahko različno reagirajo. Atchley in McCabe sta ugotovila, da med zaporniki brez prejšnjih zapornih kazni ni pomembnega zmanjšanja ujemanja, ko narašča čas bivanja v ustanovi.

Preglednica 4: Ujemanje s pričakovanji osebja glede na poprejšnje polnoletniške zaporne kazni (Številke v odstotkih)

Stopnja ujemanja	Število prejšnjih polnoletniških zapornih kazni		
	nobena	1 ali 2	3 ali več
(3) visoka	19,0	23,7	42,0
(2) srednja	54,8	49,2	29,0
(1) nizka	26,2	27,1	29,0
	42	59	69
			N = 170
$\bar{X} =$	1.93	1.97	2.13

$$X^2 (4 \text{ df}) = 10.95$$

$$p = 0.0212$$

$$Y = 0.1559$$

$$Z = 0.9587$$

$$C = 0.2460$$

Pričujoča študija kaže (gl. preglednico 4), da so tisti, ki pridejo v ustanovo brez prejšnjih polnoletniških zapornih kazni, razmeroma redko zastopani v visoko konformni kategoriji, medtem ko tisti z eno ali dvema poprejšnjima kaznima kažejo malenkostno večji delež konformnosti. Tisti z tremi ali več poprejšnjimi kaznimi pa kažejo razmerje, ki je v popolnem nasprotju s pričakovanim, tj. najbolj se ujemaajo z normami osebja. Naši podatki zato ne podpirajo te plati Clemmerjeve teorije o zaporništvu.

4. Dolžina časa prestajanja, ujemanje s pričakovanji osebja in število poprejšnjih zapornih kazni

Odvisnost med konformnostjo in časom prestajanja je vidna le pri tistih s tremi ali več poprejšnjimi kaznimi (preglednica 5). Zaporniki v tej skupini so na začetku pokazali zmerno močno ujemanje. Po šestih mesecih je prišlo do

Preglednica 5: Dolžina časa prestajanja kazni in ujemanje s pričakovani osebja za prestopnike, ki se ločijo glede poprejšnjih zapornih kazni, za pričujočo študijo. (Številke v odstotkih)

Stopnja ujemanosti	Čas prestajanja								
	nobene poprejšnje zaporne kazni			1 ali 2 poprejšnji zaporni kazni			3 ali več poprejšnjih zapornih kazni		
	manj kot 6 mes.	6 mes. do 2 leti (N = 42)	2 leti ali več	manj kot 6 mes.	6 mes. do 2 leti (N = 59)	2 leti ali več	manj kot 6 mes.	6 mes. do 2 leti (N = 69)	2 leti ali več
(3) visoka	0,0	31,8	10,0	17,4	26,7	33,3	20,0	56,4	30,0
(2) srednja	70,0	40,9	70,0	56,5	50,0	16,7	55,0	15,4	30,0
(1) nizka	30,0	27,3	20,0	26,1	23,3	50,0	25,0	28,2	40,0
	10	22	10,	23	30	6	20	39	10 N = 170
$\bar{X} =$	1.70	2.05	1.90	1.91	2.03	1.83	1.95	1.71	1.90

$X^2 (4 df) = 6.05 p = 0.1955$

$X^2 (4 df) = 3.60 p = 0.4622$

$X^2 (4 df) = 12.27 p = 0.0154$

$Y = -0.1491$

$Y = -0.0401$

$Y = -0.0930$

$Z = -0.4174$

$Z = -0.1331$

$Z = -0.03498$

$C = 0.3548$

$C = 0.2399$

$C = 0.3886$

Preglednica 6: Stopnja bivanja v ustanovi in ujemanje s pričakovani osebja za prestopnike, ki se ločijo glede poprejšnjih zapornih kazni za pričujočo študijo. (Številke v odstotkih)

Stopnja ujemanja	Stopnja prestajanja								
	nobene poprejšnje zaporne kazni			1 ali 2 poprejšnji zaporni kazni			3 ali več poprejšnjih zapornih kazni		
	zgodnja stopnja	srednja stopnja (N = 42)	pozna stopnja	zgodnja stopnja	srednja stopnja (N = 59)	pozna stopnja	zgodnja stopnja	srednja stopnja (N = 69)	pozna stopnja
(3) visoka	0,0	5,0	53,8	13,6	25,0	44,4	20,0	48,6	58,3
(2) srednja	77,8	65,0	23,1	59,1	53,6	11,1	55,0	18,9	16,7
(1) nizka	22,2	30,0	23,1	27,3	21,4	44,4	25,0	32,4	25,0
	9	20	13	22	28	9	20	37	12 N = 170
$\bar{X} =$	1.77	1.75	2.31	1.86	2.04	2.00	1.95	2.16	2.33

$X^2 (4 df) = 15.90$

$X^2 (4 df) = 7.12$

$X^2 (4 df) = 10.37$

$p = 0.0032$

$p = 0.1294$

$p = 0.0346$

$Y = -0.4050$

$Y = -0.1318$

$Y = -0.2361$

$Z = -1.3021$

$Z = -0.4573$

$Z = -0.9130$

$C = 0.5240$

$C = 0.3283$

$C = 0.3615$

padca, toda po dveh letih se je raven dvignila in dosegla raven prvič kaznovanih. Tudi ta izid nasprotuje pričakovanjem, ki temeljijo na Clemmerjevi teoriji, sklada pa se z Wheelerjem.

Med zaporniki s tremi ali več poprejšnjimi kaznimi smo ugotovili najvišji odstotek visoke konformnosti v zgodnji in pozni stopnji (preglednica 6). Povprečni odstotek ujemanja prvič kaznovanih je bil v vseh stopnjah nižji kot pri tistih s tremi ali več poprejšnjimi zapornimi kaznimi in nižji kot pri srednjem povratniku v prvih dveh stopnjah. Naše ugotovitve zato ne podpirajo Wheelerjeve hipoteze, da je konformnost (tistih z visokimi kriminogenimi dejavniki) visoka v zgodnji in pozni stopnji ter pade ali se nevtralizira v srednji — krivulja oblike U. Po naših ugotovitvah je konformnost v tej skupini najšibkejša v zgodnji stopnji in kasneje narašča.

Atchley in McCabe sta ugotovila, da zaporniki brez poprejšnjih polnoletniških zapornih kazni ostanejo približno enako konformni v različnih obdobjih prestajanja kazni. Naša ugotovitev je, da konformnost pri takih zapornikih narašča. Tako imamo tri različne ugotovitve glede istega vprašanja.

Naša študija torej na splošno ni potrdila niti Clemmerjevih niti Wheelerjevih ugotovitev — konformnost ni bila visoka v prvih šestih mesecih časa prestajanja ter v obdobju med šestim mesecem in dvema letoma je prej naraščala, kot padala. Konformnost je padala pri tistih, ki so bili zaprti več kot dve leti, in navidezno delno podprla Clemmerjevo teorijo o zaporništvu, le da je do tega padca prišlo šele po dveh ali več letih zapora. Kar zadeva **stopnje prestajanja**, je bila konformnost šibka na začetku in je naraščala prek vseh treh stopenj. Videti ni bilo nobenega obdobja antisocialnega razvoja v srednji stopnji — tj. Wheelerjeva krivulja U v naših podatkih ni nastopila.

Tisti, ki pridejo v ustanovo brez **poprejšnje zaporne kazni**, kažejo razmeroma šibko konformnost na začetku, tisti z eno ali dvema poprejšnjima kaznima nekoliko močnejšo. Tisti s tremi ali več kaznimi v nasprotju s pričakovanji začnejo prestajanje kazni kot najbolj konformni s pričakovanji osebja. Če to skupino raziskujemo glede na stopnje prestajanja kazni, ugotovimo, da konformnost narašča prek vseh treh stopenj. Tisti brez poprejšnjih zapornih kazni so tudi začeli z nizko konformnostjo in po rahlem padcu v srednji stopnji so pokazali naraščajočo konformnost v končni stopnji. Torej se ni pokazala nobena krivulja U.

SKLEP

Gornja teoretična razčlemba v zvezi z empiričnimi izidi nakazuje sklepe za penološke in kriminološke raziskave. Atchley in McCabe sta za svoje negativne ugotovitve domnevala celo vrsto razlag in nobena izmed njih ni pokazala, da bi bilo treba Clemmerjevo ali Wheelerjevo stališče zavreči. Poudarila sta razločke (1) med ustanovama, kjer sta bili študiji narejeni, (2) med zgodovinskima obdobjema, v katerih sta bili rojeni in vzgojeni obe skupini zapornikov, (3) med vrstami storjenih kaznivih dejanj in (4) med naravo kaznovanja.

Nadalje je mogoče, da so se premaknili nekateri procesi, ki so pospeševali zaporništvu, kakršno so srečevali prej. Morda smo opazovali spremenjeno kulturo zaporov, kjer je videti, da so tako osebe kot zaporniki od časov Wheelerjeve študije spremenili svoje poglede. Vendar je to kanadska študija in se je zato ne da popolnoma primerjati s študijami Wheelerja ter Atchleya in McCaba zaradi vrste kulturnih razlogov. Tako so npr. naše ugotovitve pokazale več kot 80-odstotno ujemanje med pazniškim in obravnavajočim osebjem v razmerju do vseh šestih točk, uporabljenih pri kazalniku ujemanosti, kar je precej višje kot ameriški odstotek.

Včasih trdijo, da imajo nekatere skupine znotraj pazniškega osebja in določene skupine zapornikov podobne poglede na posebne lastnosti življenja v ustanovi. Morda je že Wheeler spoznal (1958:225), da bo kultura zaporov doživela nekaj pomembnih premikov, ko je ugotovil: »Ustanove imajo svoje življenjske poti, kot jih imajo zaporniki.«

LITERATURA:

1. Atchley, Robert C., and M. Patrick McCabe: »Socialization in correctional communities: A replication,« **American Sociological Review**, 1968, 33:774.
2. Clemmer, Donald: **The Prison Community**. New York: Holt, Rinehart and Winston 1958.
3. Schrag, Clarence C.: »Some foundations for a theory of correction,« pp. 330-57 in Donald R. Cressey (ed.), **The Prison**, 1961, New York: Holt, Rinehart and Winston.
4. Stouffer, Samuel A., and Jackson Toby: »Role conflict and personality,« pp. 481-96 in Talcott Parsons and Edward A. Shils, **Toward a General Theory of Action**. 1951 New York: Harper and Row Publishers.
5. Wheeler, Stanton: »Social organization in a correctional community,« unpublished Ph. D. Thesis, 1958, University of Washington.

UDC 343.81:301.153:301.173.7(71)

Socialization in a Canadian Penal Setting

Troyer, J. — Frease D., Department of Sociology, University of Calgary, Alberta, Canada.

The present research is concerned with replicating a prison study conducted by Stanton Wheeler. In his work, Wheeler found a cyclical shift of inmate attitudes related to their period of incarceration. That is, those in the early stage of their sentence tended to be somewhat prosocial in their affective orientation; those in the mid-portion of their sentence tended to be somewhat anti-social, and those just prior to release tended to be prosocial. Thus, a »U« shaped curve was developed. The current study does not support the major Wheeler findings.